

Kindheit bis zum sechsten Lebensjahre). Hogy Szikorszki könyve az érettebb gyermekkor lelki jelenségeit is belevonja fejtegetései körébe, az nem eshetik nagyobb súllyal a latba, hiszen a munkának idevágó fejezetei csak nagyon vázlatosan vannak kidolgozva.

Magának a fordításnak nem ártott volna még egy kis simítás. Így elsősorban több gondot lehetett volna fordítani a minél teljesebb hűség és pontosság követelményének szem előtt tartására (egyes sorok fordítatlan maradtak). Nem egészen kifogástalan a fordítás stílusa magyarosság dolgában sem (pl. «egymás között pedig alig bírtak valami összefüggéssel» 9. l., «összagy» 11. l. stb.), különösen pedig bántó az idegen szavaknak fölösleges halmozása. A fordításnak alapjául szolgált 1908-i, második német kiadásban meglévő tárgy-mutatót is kár volt elhagyni.

Wilhelm Wundt: Bevezetés a pszichológiába. Fordította *Farkas Zoltán*. Budapest, 1921. Franklin. (*Kultúra és Tudomány*.) 141 lap. Ára kötve, 60 K.

A pszichológia, amellyel hosszúra terjedt életéből és tudományos működéséből több mint 60 esztendőn át (1858—1920) foglalkozott, egyre újabb meg újabb irodalmi formákba öntésre csábította Wundtot. E hosszú bűvárlási és művelési idő alatt életre keltette Wundt a kísérleti pszichológiát, amely az ő felléptekor csak a jövő programja volt, még inkább a néplélektant, amely az ő működése előtt csirájában is alig létezett. Miként Aristoteles, az ókor nagy gondolkozója, Wundt is szükségét érezte annak, hogy bűvárlatainak eredményét a szigorúan szakszerű, tudományos feldolgozások mellett a művelt nagy közönség számára könnyebb, népszerűbb formában is megközelíthetővé tegye. Az anyaggal, mely a bűvárlás évtizedei alatt egyre nőtt, bővült keze alatt, de egyszersmind a kifejezési, előadási formával való küzdelemnek is egyaránt bizonyosságát szolgáltatják a pszichológiának a különféle jellegű feldolgozásai; mutatják a tudós lelkiismeretességét, de egyúttal a hatásra, érvényesülésre törő szellem erőfeszítéseit is.

Mellözve itt laboratóriumi vizsgálódásainak eredményeiről a saját folyóiratában (*Philosophische Studien*, majd utóbb *Psychologische Studien*) közzétett, nagyon is szakszerű dolgozatait, magának a pszichológiának négyféle feldolgozását nyújtotta, ú. m. 1. *Grundzüge der physiol. Psychologie* (1. kiadás 1874, 6. kiadás 1913), ez a főműve, a kísérleti kutatásnak módszereit és részletes eredményeit adja elő; 2. *Vorlesungen über die Menschen- und Thierseele* (1. kiadás 1862, 2. kiadás 1892), ez népszerű módon igyekszik a kísérleti lélektan mivolta és célja felől felvilágosítást nyújtani; 3. *Grundriss der Psychologie* (1. kiadás 1896, 12. kiadás 1915; magyarul: *A lélektan alapvonalai*, 1898), ez a lélektant a legfontosabb részletekre szorítkozva, rendszeres előadásban dolgozza fel; végül 4. *Einführung in die Psychologie* (1911), melynek magyar fordítását adja a kezünkben levő munka.

Ez a *Bevezetés*, mely mintegy negyedrésze *A lélektan alapvonalainak*, öt fejezetbe sűríti össze a lélektani tájékoztatás szempontjából legfontosabb mondanivalókat, ú. m. 1. Tudat és figyelem (a tudat általános formai tulajdonságai, a tudat terjedelme, tartal-

mának különböző világoSSági fokai, percepció, appercepció s ezek viszonya). 2. A tudat elemei (érzetek, képzetek, érzelmek, indulatok, akaratfolyamatok). 3. Az asszociációk (összeolvadás, asszimiláció, disszimiláció, komplikáció, emlékezeti asszociációk). 4. Az appercepció (appercepciós összekötések, objektív és szubjektív motívumok, az értelem és a képzelet működése, az érzelem befolyása az appercepcióra). 5. A lelki élet törvényei (a teremtő rezultánsok alapelve, a célok heterogoniájának alapelve, a vonatkozó relációk alapelve, a fokozást nyújtó ellentétek alapelve, a pszichofizikai párhuzamosság alapelve, a lélek aktualitásának alapelve).

Amint itt is, ott is olvasgatjuk, csakhamar észre vesszük, hogy ez a kis *Bevezetés* nem egyszerű kivonata vagy rövidítése a *Grundriss*nek, hanem az alatt a 15 év alatt, mely a kettő kidolgozását egymástól elválasztja, a szerző nézetei nem egy ponton észrevehetőleg módosultak, gazdagodtak. Így pl. az asszimiláció ellentétéről, a disszimilációról az *Alapvonalakban* még nincs szó; a teremtő rezultánsok alapelve amott még a szellemi rezultánsok vagy a szellemi növekvés törvénye gyanánt szerepel, a fokozást nyújtó ellentétek alapelve pedig mint «az ellentétben való fejlődés törvénye». Saját tanulmányai, kutatásai, valamint a világszerte megindult s egyre gazdagabb eredményeket felmutató pszichológiai bűvarlatok egyaránt hozzájárultak felfogásának e módosulásához, érlelődéséhez. De még egy más vonás is szembejön e *Bevezetésben*: itt gyakrabban utal, mint az *Alapvonalakban*, néplélektani példákra, analógiákra, ami természetesen folyik abból a tényből, hogy időközben egyre jobban elmélyedt a néplélektani kutatásokba s a néplelek alkotásainak egyre mélyebb kincseit hozta napvilágra, egyre mélyebbenjáró törvényeit állapította meg.

Ez a *Bevezetés*, mivel csak a leglényegesebb dolgok előadására szorítkozik s azokat sincs ideje részletesen kifejtteni, hanem csak főbb vonásaiban állítja elénk, nem egészen kezdőknek való munka, illetőleg azoknak, akik csupán középiskolai előképzettséggel fognak a mű olvasásához, egy kissé nehéz lesz ezeket a sűrített tételeket megérteniök. Növeli még a nehézséget, hogy Wundt stílusa nem a legkönnyebbek közül való: itt-ott egy kissé elvont, szereti a matematikai formulákat, szereti a hosszadalmas körmondatokat. Kornis *Lelki Élete*, az ő széles, részletes előadása sokkal könnyebben érthető és élvezhető, mint ez a kis *Bevezetés*; csak hogy ez 141, az pedig több mint 1300 lap! Tehát annak, aki röviden akar a pszichológia főbb pontjai és tételei felől tájékozódni, hasznos szolgálatot tehet ez a kis *Bevezetés*.

A fordító kellő szakismerettel, a nyelv kezelésében nagy jártassággal bíró ember, aki mindent elkövetett, hogy Wundtnak e kis művét méltó alakban állítsa a magyar olvasó elé. Fordítása világos, magyaros; talán csak a határozatlan névelőt fordítja le többször, mint kellene. Egy kissé nehézkes kifejezések: ismertségi érzelem (77. l.); saját fajlagos színezettel rendelkezik (80. l.), figyelmünket egy indirekten látott pontra is ráirányíthatjuk (17. l.). A természettudományokkal nem lelki, hanem szellemi tudományokat szoktunk szembeállítani (111. lap, a 138. l. már helyesen). Helyesírása nem mindenütt egyöntetű, így előfordul nála: schéma, séma, sematikus és szkémátikus; a görög ch-t egyszer h-nak (pszihologia), máskor

k-nak írja (káosz, karakter). Nem értem, miért kellett a szerző nevét a címlapon németül (Wilhelm Wundt) írnia, holott Wundt neve már magyaros alakjában (W. Vilmos) honosodott meg irodalmunkban, s holott a *Kultúra és Tudomány* c. vállalat Schopenhauer Artúr, Faguet Emil és Jerusalem Vilmos nevét is magyaros alakban írja.

Sajtóhibával alig 1—2 helyen találkoztam; így a 67. lapnak 8. sorában *érzelem* van *érzet* helyett, a 111. lapnak 6. sorában *fizikai* *psychikai* helyett. A műhöz sem tartalomjegyzék, sem tárgymutató nincs csatolva. Ára a mai nyomdai kiállítás drágaságát mutatja.

(Sárospatak.)

Rácz Lajos.

Die deutsche Schulreform. Ein Handbuch für die Reichsschulkonferenz. (251+68 l.)

Die Reichsschulkonferenz in ihren Ergebnissen. (226. l.) — Mindkettőt a berlini *Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht* adta ki. Megjelent Quelle & Meyer lipcsei cégnél évszám nélkül. Ára egyenként kötve 30 márka.

Ez a két könyv egymást kiegészíti s ép oly eredeti, mint tanulságos kísérletet mutat be arra nézve, miként lehet és kell valamely nagyobbbszabású vállalkozást kellőképpen előkészíteni s utóbb az eredményeit összefoglalni. Minket elsősorban a problémának ez a technikai megoldása érdekel; a gazdag tartalomnak, amely cselekvő betekintést kíván, főbb vonásokban csak azután ejtjük sorát.

A porosz kultuszminisztérium megbízásából a berlini *Zentralinstitutban* a *Reichsschulkonferenz*, napirendjére tűzött iskolai reformkérdésekről beható megbeszéléseket folytattak, amelyeknek az volt a célja, hogy az értekezletnek nagyszámú részvevőjét eleve tájékoztassák, még pedig nem csupán az őket érdeklő különleges területeken, hanem egyúttal egyetemes áttekintést nyújtsanak az egész német iskolaügynek mai állásáról, amelybe a tervbe vett reformok majd bekapcsolódnak. Az ilyen előzetes általános eligazodás már csak azért is helyénvaló, mert az iskolai reformok történetének tanúsága szerint a specialisták törekvései és túlzásai rendszerint káros visszahatással voltak, az egység rovására mentek. Az említett tárgyalások először a *Pädagogisches Zentralblattban* jelentek meg, majd az elsőnek említett kötetben a következő tárgyi csoportosításban: I. Az iskolareform jogi alapjai. II. Az oktatásügynek külső és III. belső egysége. IV. Tanítók. V. Tanulók. VI. Szülők tanácsa (*Elternbeiräte*). VII. Gondolatok a községek részesedéséről az iskola közigazgatásában, felügyeletében és munkájában. Ezen fejezeteken belül az egyes kérdéseket külön előadók tárgyalják s közlik a rájuk vonatkozó, főleg újabb német bibliografiát és rendeleteket. A kötet végén 68 lapon egész terjedelmében kapjuk az iskolai értekezlet kérdőpontjait és tételeit. A bevezető részben Schulz belügyminiszteri államtitkár tárja elénk a *Reichsschulkonferenz* eszméjének fejlődését: mint érelődött meg fokozatosan a háború folyamán és csúcsosodott ki a *Reichsschulgedanke* végcéljában.

A másik kötet az 1920 jún. 11—19-én megtartott értekezlet tárgyalásainak eredményeit foglalja össze az első kötettől eltérő cso-